

**UNIVERZA V LJUBLJANI
TEOLOŠKA FAKULTETA**

Vid Planinc

**KAKO GLEDATI PORNOGRAFIJO?
OZADJE, PROBLEMATIKA IN
UGOVOR KRŠČANSTVA**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2019

**UNIVERZA V LJUBLJANI
TEOLOŠKA FAKULTETA
TEOLOŠKI IN RELIGIJSKI ŠTUDIJI**

Vid Planinc

**KAKO GLEDATI PORNOGRAFIJO?
OZADJE, PROBLEMATIKA IN
UGOVOR KRŠČANSTVA**

DIPLOMSKO DELO

Mentor: doc. dr. Andrej Šegula

Ljubljana, 2019

Zahvala

Iz srca sem hvaležen Bogu za vse, kar mi daje, za življenje, poslanstvo in rodovitnost. Hvaležen sem, da imam ob sebi čudovito ženo, ki me je ob nastajanju dela spremljala in podpirala. Hvaležen sem tudi vsem drugim, ki so pomagali pri nastajanju, mentorju dr. Andreju Šeguli, lektorju Maticu Pavliču in vsem velikim možem, katerih dela so me navdihnila in vodila pri pisanju. Hvaležen sem tudi za sina Mihaela, preko katerega me Bog uči živeti resno in predano. In končno, hvaležen sem Mariji, preko katere me je Gospod osvobodil zasvojenosti s pornografijo.

Vsa slava Gospodu!

Seznam kratic

1 Kor: Prvo pismo Korinčanom

angl: angleško

EŽ: Okrožnica Evangelij življenja, Janez Pavel II.

Ef: Pismo Efežanom

Gal: Pismo Galačanom

gr: grško

Iz: Izaija

Jer: Jeremija

Jn: Janezov evangelij

Mr: Markov evangelij

Mt: Matejev evangelij

Rim: Pismo Rimljanom

Kazalo

Zahvala.....	III
Seznam kratic.....	V
Kazalo	VI
Uvod.....	1
1. Prvo pismo Korinčanom – pomen in razumevanje telesa	2
1.1 Geografsko in kulturno ozadje	2
1.2 Pavlovo ozadje	3
1.3 Analiza petega in šestega poglavja.....	3
1.3.1 Kontekst celotnega pisma	3
1.3.2 Literarna zgradba 1 Kor 5–6.....	4
1.3.3 Vsebinska analiza.....	5
1.3.4 Svet in krščanstvo – med prepovedjo in novostjo	7
1.4 Povezava med korintsko in današnjo kulturo.....	8
1.4.1 Odnos do telesa in spolnosti	8
1.4.2 Slogani današnje kulture	9
2. Pornografija danes	11
2.1 Kaj je pornografija	11
2.1.1 Etimologija.....	11
2.1.2 Definicija.....	13
2.2 Razvoj in stanje sodobne pornografije	14
2.2.1 Sociološki razvoj.....	14
2.2.2 Tehnološki razvoj.....	14
2.2.3 Problematičnost raziskav	16
2.2.4 Statistika pornografije.....	18
2.3 Vpliv na telesni ravni	19
2.3.1 Nevrološka raven – nastanek zasvojenosti	19
2.4 Psihološka raven.....	20
2.4.1 Opredelitev problema.....	20
2.4.2 Pornografija in agresija.....	20
2.4.3 Samopodoba in partnerski odnos	21
2.5 Duhovna raven	23

2.5.1	Ozadje	23
2.5.2	Problematika samozadovoljevanja.....	24
2.5.3	Oči, ki gledajo, pa ne vidijo	25
3.	Ugovor krščanstva	26
3.1	Telo je prostor razodevanja in čaščenja Boga.....	26
3.2	Dostojanstvo človeka kot odgovor na laži pornografije.....	27
3.2.1	Antropološko izhodišče	27
3.2.2	Jedro problematike.....	28
4.	Konkretni izzivi ob soočenju s pornografijo	29
4.1	Izzivi starševstva in vzgoje	29
4.2	Izzivi Cerkve	30
	Sklep	32
	Povzetek in ključne besede	34
	Abstract and keywords.....	35
	Reference	36

Uvod

V zadnjih desetletjih je bilo v državah zahodne družbe po vsem svetu moč opaziti, kako se je splošna naravnost do krščanstva spremenila od relativne naklonjenosti, nevtralnosti pa vse do vedno večje nenaklonjenosti in zavračanja krščanskih načel in vrednot. (Sheridan 2019) Zdi se, da se spričo družbeno-političnih sprememb in spričo poglobljanja individualistične potrošniške kulture razkorak med zahodno družbo in njenimi judovsko-krščanskimi temelji le še veča. Eden izmed spremljajočih pojavov tega razkoraka je tudi pojav digitalne pornografije, ki še nikoli doslej ni bila tako vseprisotna, dostopna in tolerirana. Pri tem je nenavadno, da kljub uradnemu krščanskemu neodobravanju nekatere statistike kažejo, da pri uporabi pornografije med kristjani in nekristjani ni bistvene razlike (Proven Men Ministries 2014). V čem je razlog za takšno stanje? Kaj nam to pove o krščanstvu danes? Mislili bi si lahko, da se krščanstvo še nikoli ni znašlo pred takšnimi izzivi.

A pogled v čas prvih kristjanov nam kaže, da so se podobni izzivi pojavljali že takrat, ko krščanstvo še ni postalo množično in je bilo pogosto zavrnjeno in preganjano, pot pa si je utiralo v svetu poganstva, drugih verstev in nezdružljivih filozofskih tokov.

Kje torej najti odgovore na izzive s pornografijo prežete kulture?

V prvem delu sledeče razprave jih bomo iskali v soočenju apostola Pavla s spolno nemoralnostjo v korintski skupnosti (1 Kor 5–6). Osvetlili bomo, katere so bile specifikke takratnega časa in okoliščin ter kateri izzivi so aktualni še danes. V osrednjem delu bomo predstavili nekaj ključnih zaključkov znanstvenih raziskav na področju pornografije in njenega vpliva na posameznika in družbo. Za tem pa bomo skušali osvetliti problematiko pornografije, ki se ne kaže le v negativnih posledicah uporabe, temveč predvsem v intrinzični izkrivljenosti odnosa do človeka in njegovega dostojanstva, ki ga bomo odstirali preko teologije telesa svetega Janeza Pavla II., pojav pa nam bodo pomagali osvetliti še pronicljivi misleci Viktor E. Frankl, C. S. Lewis, Jordan B. Peterson, Fulton Sheen in Reinhard Hütter. V zaključnem poglavju bomo izpostavili še nekaj izmed mnogih izzivov, ki jih problematika pornografije danes postavlja pred starše in Cerkev.

1. Prvo pismo Korinčanom – pomen in razumevanje telesa

1.1 Geografsko in kulturno ozadje

Apostol Pavel se je v pismu Korinčanom moral soočiti z okoljem cvetoče blaginje, svobodomiselnosti in pluralizma, zaradi česar je pismo posebej aktualno, saj odpira “vprašanja, ki jih soočenje Kristusovega evangelija in sodobnega sveta vedno prebuja” (Matjaž 2015, 5).

Korint je bil zaradi svoje strateške geografske lege od nekdanj burno stičišče kultur. Mesto je začelo z uspešno obrtno dejavnostjo, postalo mogočna špartanska utrdba, prešlo pod oblast Makedoncev, kasneje pa je bilo pod rimsko oblastjo porušeno in spet obnovljeno v glavno mesto rimske province Ahaje.

V takratni grški kulturi je bila močno razširjena tempeljska prostitucija, ki je ljudem omogočala seksualne užitke brez obvez normativne spolnosti. Tempeljska prostitucija je bila primarno ekonomska dejavnost, pri kateri je božanstvo prejelo darove v zameno za spolne usluge prostitutk in prostitutov. Sicer nečastno opravilo je v tem kontekstu prejelo “sloves čistosti in svetosti” (Waqas 2019, 5). Hkrati pa je tempeljska prostitucija veljala za način doseganja duhovne ekstaze, razsvetljenja ter očiščenja duše in telesa. Jasno je torej, da je bila tovrstna spolnost v takratni miselnosti tesno povezana z duhovnostjo. Obisk tempeljskih prostitutk in prostitutov je bil posebej velik ob različnih praznikih in slavjih v čast bogovom v templjih. (3–11) V Korintu je bil velik Afroditin tempelj, kjer naj bi bilo okoli tisoč deklet in moških, ki jih je Plutarh imenoval kar “velika vojska prostitutk” (Murphy-O'Connor 2002, 57). Ta je mestu prinašala velik sloves, pa tudi bogastvo, saj se je v tempelj stekalo veliko premoženja; od tod tudi pregovor: “Ni za vsakega, potovanje v Korint” (Prav tam, 55).

1.2 Pavlovo ozadje

Pavel je pri pisanju združeval elemente judovske in helenistične kulture, kar se je kazalo v obliki in v vsebini pisem (npr. pozdrav "Milost vam in mir"). Čeprav je pismo takrat veljalo predvsem za sredstvo komunikacije med dvema individualnima osebama, je Pavel pisal z zavedanjem, da bo pismo sredstvo socialne interakcije s celotno skupnostjo. Tako v njih nastopa z avtoriteto, kot voditelj cerkvene skupnosti. (Sacra Pagina 2011) Avtoritete pa ni gradil na svoji osebnosti, temveč je besede med drugim utemeljeval v judovskem izročilu, ki ga je kot farizej dobro poznal. Poleg tega pa so nanj vplivali tudi grško-rimski miselni tokovi; tako na primer se je ideja o zakonski zvestobi enega moža in ene žene ravno v tistem času uveljavljala v grških filozofsko-literarnih smereh. (Sampley 2016, 297)

O Pavlovih osebnih izkušnjah na spolnem področju je malo znanega. Vse, kar vemo, je, da je živel samsko (1 Kor 7,7-8), vendar pa ne vemo, ali je bil vdovec (prim. 1 Kor 9,5) ali ni bil nikoli poročen ali pa ga je morda celo žena zapustila ob spreobrnjenju. Kakorkoli že, apostol Pavel je prepoznal Božji dar, ki mu je omogočal živeti samsko. (Hawthorne, Martin in Reid 1993, 871)

1.3 Analiza petega in šestega poglavja

1.3.1 Kontekst celotnega pisma

Apostol Pavel se v Prvem pismu Korinčanom sooča z različnimi izzivi v mladi korintski skupnosti. Motiv, ki ga uporablja skozi celotno pismo, je telo (gr. *sōma*). Telo križanega Kristusa je središče njegovega oznanila, saj so kristjani ne le zaradi njega, temveč *v njem* deležni pravičnosti, posvečenja in odkupitve (prim. 1 Kor 1,30). Ta skrivnost presega človeško razumnost in je hkrati temelj edinosti občestva Cerkve, ki je njegovo telo. Vsak razdor med člani občestva je zato nedopusten in pomeni odpad od temelja. V petem in šestem poglavju se Pavel sooči s skrunjenjem konkretnega človeškega telesa in spolnosti ter oznanja za takratno okolje nezaslišano novost, da so telesa verujočih po Kristusovi daritvi posvečena in so svetišča Svetega Duha. V nadaljevanju pisma je telo povezano s poklicanostjo v poročenem ali samskem stanu, zatem pa opisuje še potrebo telesa po hrani

in resnični kriterij omadeževanja, ki ni določena hrana sama po sebi, temveč notranji namen. Vrhunec pa oznanjevanje o telesu doseže v poročilu zadnje večerje (1 Kor 11, 23-27), ko je Gospod človeku v hrano izročil lastno telo. Kristus, ki je s telesom umrl in vstal, je obljuba, da bodo tudi človeška telesa deležna neumrljivosti. (Matjaž 2015, 5–6) Pavlov govor o telesu tako – skoraj istočasno – združuje pomen fizičnega telesa (1 Kor 6,13), pomen celotne človekove osebe (1 Kor 6,15) in pomen Kristusove cerkve (1 Kor 6,19) (Hawthorne, Martin in Reid 1993, 872) Za celostno razumevanje pomena telesa moramo tako poznati celo pismo, mi pa se bomo kljub temu osredotočili na peto in šesto poglavje.

1.3.2 Literarna zgradba 1 Kor 5–6

Na prvi pogled tematiki petega in šestega poglavja nista povezani, a podrobnejša primerjava nam odkriva, da tvorita eno literarno in tematsko enoto. Peto poglavje govori o nemoralnosti, ki je navzoča znotraj skupnosti, pa bi v resnici morala biti zunaj nje, šesto pa o pravih med brati, ki se odvijajo zunaj skupnosti, pa bi se morale reševati v njej. V obeh poglavjih se torej odpira vprašanje, kaj ima mesto znotraj skupnosti in kaj ne. Poglavji povezuje tudi izraz *porneia*. Ta izraz se pojavi takoj na začetku (5,1), z njim se enota tudi zaključuje (6,18), pojavi pa se še večkrat vmes (5,9-11; 6,9.13.16). Razumevanje termina *porneia* ni bilo nikoli preprosto ali statično, zaradi česar težko določimo natančen pomen izraza. (Harper 2012, 365; Martin 2006, 231) Za Pavla je ta termin označeval nemoralnost na splošno, v konkretnih kontekstih pa vrsto spolne nemoralnosti od incesta in homoseksualnosti do prostitucije in zunajzakonske spolnosti. (Hawthorne, Martin in Reid 1993, 871; Keck 2015, 739) V obeh poglavjih najdemo tudi seznam vedenj, ki so nezdržljiva s krščanskim življenjem (5,10-11; 6,9-10). Poglavji zamejmeta tudi dva kontrastna izraza: na začetku Pavel sporoča, da je slišal, “da je med vami (*en hymin*) nečistovanje (*porneia*)” (5,1), na koncu pa jim razodeva, da so njihova telesa svetišča “Svetega Duha, ki je v vas (*en hymin*)” (6,19). Mesto, kjer naj bi bival Sveti Duh, je nadomestila *porneia*. Ta presunljiva primerjava nas vodi naravnost v središče Pavlovega sporočila. (Keck 2015, 726)

1.3.3 Vsebinska analiza

5,1-13: Peto poglavje se prične s Pavlovo ogorčenostjo nad prisotnostjo *porneie* med Korinčani, ki očitno pri njih zaseda mesto, kjer naj bi sicer prebival Sveti Duh.

Peto poglavje se osredotoča na vsem znani incestni odnos, ki ga je nek moški imel z ženo svojega očeta, najverjetneje z mačeho. Pavel ne naslavlja grešnika, niti njegovega imena ne omenja, temveč se obrača k skupnosti. Skupnost se namreč s tem grehom celo ponaša, namesto da bi žalovala. Pavlova zaskrbljenost je torej usmerjena k skupnosti in k njenemu razumevanju same sebe. Incestni odnos je le prvi v vrsti problemov, saj so v skupnost sprejeli način življenja, ki je nezdržljiv s Kristusovo Cerkvijo. Pavel Korinčane poziva, naj utrdijo meje življenja, ki naj bo razločno od preostalega sveta.

Graja njihove bahavosti se navezuje na začetek pisma, kjer Pavel Korinčane, med katerimi ni bilo veliko modrih in bogatih (1,26), imenuje za “poklicane in svete” (1,2). Kristusovega odrešenja so deležni, čeprav si ga ni nihče prislužil, zato naj se nihče ne ponaša, razen v Gospodu (1,31).

Pavel jasno sporoča, da *porneia* nima mesta v življenju kristjana in skupnosti, ne čudi pa se prisotnosti *porneie* v svetu. A ta ni v domeni kristjanov, saj se nad grešnostjo sveta že razodeva Božja jeza in sodba (Rim 1,18-32), ki bo dokončno uničila greh in zlo na Gospodov dan (prim. 1 Kor 5,5; 3,13). Do takrat pa je naloga kristjana in skupnosti, da živi v svetosti, kjer *porneia* nima mesta.

Pavel Korinčane večkrat poziva k izločitvi grešnega človeka iz njihove skupnosti (5,2.5.7.11). Zaradi izločitve bo lahko videl, da so njegova grešna poželenja nezdržljiva z evangelijem. Če bi ga ohranili med seboj, ne bi bil nikoli soočen s svojo grešnostjo in tako ne bi imel priložnosti za spreobrnjenje. Z uporabo podobe kvasa – prispodobe za moč prežemanja in spreminjanja – pa Pavel pokaže, da greh posameznika vpliva na celotno skupnost, kakor kvas na celo testo. Navezuje se na običaj čiščenja starega kvasa pred praznovanjem judovske pashe. Ker je bil Kristus, resnično pashalno jagnje, za njihovo osvoboditev izpod oblasti greha zaklan, Pavel Korinčane kliče, da bi to tudi primerno praznovali, in sicer v *eilikrineii* (iskrenosti, jasnosti namena) in *alētheii* (resnicoljubnosti, zanesljivosti, pokončnosti). V nadaljevanju še poudari, da je odgovornost skupnosti, da skrbi za ohranitev od Boga dane integritete, a ne tako, da bi bila ločena od sveta, temveč v celoti navzoča v njem – ločena pa od miselnosti sveta, tj. od greha. (Keck 2015, 725–32, Matjaž 2015, 67–72)

6,1-11: Zdi se, kot bi Pavel v tem delu obravnaval povsem drugo temo, a kmalu vidimo, da je to “le druga plat prejšnjega poglavja, kjer uči, naj skupnost sodi svojim in naj ne sodi zunanjim” (Matjaž, 2015, 74). Pavel graja njihovo pravdanje pred poganskimi sodišči – ki je bilo za grško kulturo nekaj povsem običajnega, za judovsko miselnost pa nekaj nesprejemljivega. Ponovno je v ospredju miselnost krščanske skupnosti, ki se ni ločila od okoliške. Pavel jih kliče k spremembi, saj je v ozadju problematika, ki sega globlje od konkretnih sporov – se Korinčani zavedajo svoje resnične identitete v Kristusu? Kot posvečenim jim je namenjena celo eshatološka sodba tega sveta, pa ne morejo sami razrešiti nastalih sporov. Kakor med zakoncema ali dobrima prijateljema se tudi za skupnost spodobi, da nastale konflikte rešuje znotraj odnosa, znotraj skupnosti. Pavel nato preide na Kristološko argumentacijo: modrost križa je edini temelj in moč, v kateri lahko živijo novo življenje in se ne zapletajo v nepotrebna, krivična ali sebična prerekanja. Spomni jih na krstno prerojenje, ki so ga bili deležni v Duhu Boga in v imenu Jezusa Kristusa. (Keck 2015, 733–738)

6,12-20: Zadnji del šestega poglavja ima vlogo povzetka in potrditve dognanih sklepov, poleg tega pa pogled poslušalcev usmerja naprej. “Vse mi je dovoljeno” (1 Kor 6,12;10,23) je najverjetneje korintski slogan, ki je karakteriziral grško-rimsko kulturo in miselnost, ki je bila prisotna tudi v korintski skupnosti. Ker je slogan veljal za splošno sprejeto resnico, se Pavel niti ni trudil, da bi ga zavrnil, ampak ga postavi v kontekst resnične krščanske svobode, h kateri so poklicani: da bi stremeli k temu, kar jih resnično izgrajuje in se ne bi dali podvreči ničemur, razen moči Gospoda, ki jim daje novo življenje.

Pavel se sooči z zmotnim prepričanjem, da duh in telo nista povezana, kar nevarno vodi v dve “skrajnosti: ali pretirano uživaštvo ali odrekanje vsemu” (Matjaž 2015, 77). Človekovo telo (*sōma*) ni namenjeno za razvratno uživanje (*porneia*), saj je človek ustvarjen kot celota duha in telesa. Takšen je tudi odrešen, že sedaj del Kristusovega skrivnostnega telesa, nekoč pa telesno tudi obujen. Ta pogled na človeka zavrača vsak dualizem in daje tudi telesu enkratno vrednost. Vsak greh proti telesu je zato nedopusten, saj skrni nekaj, kar je posvečeno.

Pavel Korinčanom sporoča, da je živeti v intimnem odnosu s Kristusom kot del njegovega telesa in hkrati imeti intimen odnos s tempeljsko prostitutko v samem bistvu protislovno in nedopustno. Takšna zloraba telesa je posledično tudi v konfliktu z upanjem

na vstajenje od mrtvih. (Hawthorne, Martin in Reid 1993, 872) Razumljivo je torej, da spolno nemoralnost Pavel razume kot nezdružljivo z Božjim kraljestvom (prim. 1 Kor 6,9).

Spolni razvrat postavlja na enako raven kakor malikovanje; Korinčane svari, naj pred obojim bežijo (1 Kor 6,18;10,14). Na koncu Pavel Korinčanom še pokaže, kam naj bo ta njihov beg usmerjen, kakšen je namen njihovih teles, spolnosti in celotnega življenja. Tu uporabi izraz odkupitve, ki pomensko izhaja iz takratne kulture sužnjelastništva. Tisti, ki so v Kristusu osvobojeni izpod oblasti greha, sedaj pripadajo njemu – skladno s tem naj zato živijo v polnosti in ga poveličujejo. (Keck 2015, 739–746; Matjaž 2015 77–83)

1.3.4 Svet in krščanstvo – med prepovedjo in novostjo

Na prvi pogled se ob branju Pavlovega odziva na spolno vedenje Korinčanov lahko zdi, da gre za kopico prepovedi in omejitev v odnosu do široke spolne morale grško-rimske kulture. Pa vendar ob poznavanju dejanskih okoliščin vidimo, da Pavel v marsičem predstavlja povsem nov pogled na telo in spolnost, ki je v marsičem širši od takratnega razumevanja.

Nazoren primer tega je takratno razumevanje ženske spolne podrejenosti moškemu: “Mlada Špartanka je na vprašanje, če se je že približala možu, odgovorila: »Ne, toda on se meni je.« Tako vedenje imam za značilnost prave gospodinjske žene, ki se pri takih moževih dejanjih po eni strani ne izogiba in ni vznemirjena, po drugi strani pa iniciative ne prevzema sama; to bi bilo namreč nespoštljivo in nesprejemljivo.” (Plutarh 1957, 311) Ko torej Pavel pravi, da v odnosu med zakoncema “žena nima oblasti nad svojim telesom, marveč mož” (1 Kor 7,4a), govori o logiki, ki je bila v tistem času vsem znana. Ko pa nadaljuje, da “tudi mož nima oblasti nad svojim telesom, marveč žena” (1 Kor 7,4b), sporoča za tiste čase nezaslišano novost. (Sampley 2016, 296) To, za takratni čas presenetljivo medsebojno vzporejanje moškega in ženske, večkrat najdemo v Pavlovih pismih, vedno v kontekstu novega življenja v Kristusu. Tako so v Kristusu vsi krščeni enako deležni odrešenja in “ni ne moškega ne ženske” (Gal 3,28), iz strahospoštovanja do Kristusa pa so se možje in žene dolžni podrežati drug drugemu (prim. Ef 5,21-33).

Moderno feministični odziv na takratno splošno stanje žensk v odnosu do moških bi bržkone bil, da je ženske potrebno osvoboditi izpod moške tiranije in jim zagotoviti enake

pravice. Pavel pa pristopi iz druge strani in ne pravi le, naj bodo ženske podrejene moškim, temveč naj bodo tudi moški podrejani ženskam. Podobno dinamiko opisuje na navidez paradoksen način, ko pravi, da je suženj v Kristusu osvobojen, svobodnjak pa zaslužjen (prim. 1 Kor 7,22). V Kristusu smo osvobojeni za prostovoljno služenje v ljubezni, saj s tem ostajamo v Njegovi ljubezni. (Matjaž 2015, 91) Nova razsežnost odnosov med kristjani izvira neposredno iz Kristusove daritve, ko je svoje življenje v svobodi prostovoljno predal nam (prim. Jn 10,18). Tako smo ponovno prišli do središčne teme Pisma Korinčanom: telo Križanega nam kaže, kako “smo se tudi mi dolžni ljubiti med seboj” (1 Jn 4,11).

1.4 Povezava med korintsko in današnjo kulturo

1.4.1 Odnos do telesa in spolnosti

Morda se nam na prvi pogled zdi, da današnji razviti svet nima veliko skupnega z antično korintsko kulturo. Vendar pa nam “vloga spolnosti v oglaševanju, seksualizacija otroške modne industrije, vsesplošno sprejemanje pornografije ter njeno prepletanje z drugimi popularnimi industrijami otežuje, da bi še naprej ostali prepričani, da je naša kultura tako zelo drugačna od korintske” (Brock 2015, 18). “Če bi Pavel pisal pismo današnji Cerkvi, bi eno poglavje prav gotovo namenil pornografiji. Je namreč konkreten greh, ki ne uničuje le sveta, temveč tudi kristjane.” (Mangum 2015) Tudi v prevzemanju miselnosti sveta in v nerazločnosti krščanskega življenja od življenja drugih današnja Cerkev prav gotovo ne zaostaja za korintsko.

Podobno kakor takrat tudi danes mnogi kristjani po načelu ločitve javnega in verskega življenja vero jemljejo le kot *del* njihovega življenja in ne kot tisto, kar življenje povsem prenavlja. Tako so tudi Korinčani “izkoriščanje prostitucije opravičevali kot nekaj, s čimer Cerkev nima nič” (Brock 2015, 18). Aktualnost Pavlove kritike lahko vidimo tudi v njegovi zavrnitvi “gnostične in stoične miselnosti, češ da telo nima nič skupnega z duhovnimi stvarmi” (Matjaž 2015, 77). V materialistično usmerjeni kulturi je duhovna razsežnost človeka tako ali tako potisnjena globoko v ozadje, če že ne kar pozabljena. Pavel pa jasno pravi, da je Gospodovo odrešenje tudi odrešenje telesa (prim. 1 Kor 6,13; Ef 5,23), zato so

kristjani poklicani, da tudi telo in spolnost povelečujeta Boga, saj v tem dosejata svoj najgloblji namen.

1.4.2 Slogani današnje kulture

Korintski slogan “vse mi je dovoljeno” prav gotovo velja tudi za današnjo družbo blaginje, tehnološkega napredka in miselnosti, ki na osrednje mesto postavlja posameznikove pravice in užitek brez odgovornosti. Pavel nam s svojim pristopom kaže, da je namesto nasprotovanja določeni miselnosti bolj učinkovito zastavljanje vprašanj, ki to miselnost postavijo v kontekst človekove samopresoje o tem, kaj je v življenju zares vredno popolne predanosti, kaj je zares smiselno in po čem človek zares hrepeni. Podobno kakor apostol Pavel tudi Viktor Frankl računa na človekovo intuitivno zmožnost prepoznavanja smisla, poslanstva in človekovega dostojanstva. Moralnosti in smisla namreč nikomur ni mogoče vsiliti, vsak mora do spoznanja v svoji notranjosti priti sam. Vzpostavljati je potrebno zvezo med bitjem in bivanjem; tako ne moraliziramo več in začne se odpirati pogled na smisel, odgovornost in dostojanstvo posameznikovega življenja. (Trstenjak 1992, 245)

Posebej izzivalna za današnji čas je Pavlova trditev, da ne pripadamo sami sebi (1 Kor 6,19). Pri tem pa ne govori le o kristjanih – v Pavlovem razumevanju je človek vedno pred nečim, kar ga presega in v čemer išče smisel (prim. Rim 14,7). Da so bili verniki odkupljeni, zato pomeni, da je človek na nek način vedno suženj nečemu: ali grehu, ki si človeka podvrže, ali pa Kristusu, ki človeku daje popolno svobodo (Keck 2015, 746). Iz tega vidika bi Pavel tudi o današnjih “sloganih” gotovo imel marsikaj povedati. Slogana “Moje telo, moja izbira” (angl. my body, my choice), tako ne bi označil za višek svobode, temveč za miselnost, v kateri je človek dejansko suženj svoje domišljavosti in napuha, miselnosti tega sveta.

Nasproti tej pa – mnogim v spotiko, marsikomu v norost – stoji modrost križa, ki pravi, da je v popolni predaji največja svoboda (prim. 1 Kor 1,15-30). Ta navidezni paradoks, da suženjstvo lahko poraja svobodo, je ubesedil tudi Viktor Frankl: “Človek je v polnosti človek pravzaprav samo tam, kjer se čisto odpre neki stvari, kjer je čisto predan drugi osebi. In popolnoma on sam je tam, kjer samega sebe prezre in pozabi.” (Frankl 1993, 16) V razumevanju tega nam vse bolj jasna postaja tudi skrivnost svete evharistije, v kateri križani

Jezus sam sebe popolnoma prezira in pozabi, pa vendar je v njej ves navzoč. Kakor v času prvih kristjanov, tako tudi danes sveta evharistija ostaja največja skrivnost Jezusove daritve, ki nemo – pa vendar najglasneje – priča o najglobljem dostojanstvu in poslanstvu človeka in krščanske skupnosti.

2. Pornografija danes

2.1 Kaj je pornografija

2.1.1 Etimologija

Etimološko gledano je izraz pornografija prevzet iz francoskega izraza *pornographie*, ki pa izvira iz grške besede *pornographos*, ki dobesedno pomeni upodabljanje prostitucije. Izraz za upodabljanje izvira iz grškega *graphein* (pisati, risati). Izraz za prostitucijo pa je povezan z besedama *pórnē* (ženska prostitutka) in *pórnos* (moški prostitut), ki sta sorodna grškemu glagolu *pernanai* (prodati), ta pa izvira iz praindoevropskega korena *per-*, ki pomensko ustreza besedam prodati, trgovati, kupiti. (Veliki slovar tujk, 1.izd., s.v. “porno-”; Online Etymology Dictionary)

Jasno pa je, da se je pomen izraza pornografija skozi čas spreminjal. V zvezi s pomenskim razvojem skozi zgodovino je moč zaslediti dva trenda.

Prvič, skozi zgodovino je bila za žanr pornografije značilna “težnja po čim bolj avtentični upodobitvi seksualnosti¹” (Hardy 2008, 60). Tako so v tem duhu nastajale različne slikovne in pisne oblike, slednje običajno v obliki prvoosebni romanov ter priročnikov, ki so ljudem odkrivale dostikrat tabuizirano spolnost. Tehnološke in sociološke spremembe so tekom prejšnjega stoletja omogočile razcvet pornografske literature in filmov; posebno prihod interneta pa je stanje pornografskega trga povsem redefiniral. (Prav tam, 61–62) Pornografija je tako prešla od obrobne umetniško-literarne oblike do ene največjih svetovnih industrij. “Skozi vso človeško zgodovino so erotične slike odsevale, povzdigovala in nadomeščala resnične gole ženske. Sedaj pa imajo prvič v zgodovini te podobe moč in privlačnost, ki izpodrivata realno podobo ženskega telesa. Resnična gola dekleta so danes le slaba pornografija.” (Wolf 2003) Bolj kot težnja po avtentičnosti je danes v ospredju pornografskega žanra preprosto tisto, kar gre najbolje v promet – atraktivnost, idealna telesa, agresija, trenutni trendi, različni fetiši ipd. (Dines 2012, 43) Pornografija danes ni več odsev realnosti, temveč njen novi standard, saj močno vpliva na

predstavo o telesu in spolnosti, oblikuje seksualne želje in vzorce vzbujenja, hkrati pa zaradi nevrološkega vpliva vzbuja močno željo po posnemanju. (Hardy 2008, 63)

Drugič, prvotni pomen se je vse do 19. stoletja nanašal na “žanr upodabljanja nizkotnih, nečastnih ali neprimernih prizorov” (Online Etymology Dictionary). Še leta 1909 je bil v slovenskem liberalnem tisku za pornografa označen celo škof Anton Bonaventura Jeglič, ker je v brošuri *Ženinom in nevestam* dajal konkretne nasvete o spolnosti. (Studen 1994, 158) Sčasoma pa je izraz pornografija začel pridobivati vedno bolj nevtralen ali celo pozitiven pomen, predvsem v času in v drugi polovici prejšnjega stoletja z začetkom t.i. spolne revolucije. V kontekstu teh družbenih sprememb je pornografija postala izraz kulturne kritike, feminističnega upora in svobode. (Garlick 2011, 222) Danes je pornografija v zahodni družbi razumljena vedno bolj pozitivno, nevtralnno ali pa je vsaj tiho tolerirana.

Izraz pornografija tako v današnjem okolju prevzema drugačen pomen, kot ga je imel skozi zgodovino. Na to nam kaže tudi povezava med besedama *pornografija* in *erotika*, ki se danes v vsakdanji rabi pomensko skoraj ne ločita. Etimološki pogled pa nam razkriva, da se besedi izvorno močno razlikujeta. Kot rečeno, pornografija pomensko ustreza prikazovanju prostitucije. Erotika pa izvira iz grškega izraza *eros*, poimenovanja za grškega boga ljubezni. Izraz je tako prvotno pomenil poželenje, silo, strastno hrepenenje, ljubezen, pa tudi težnjo po resnici, spoznavanju in lepoti. (Veliki slovar tujk, 1. izd., s.v. “êros”) Čeprav je torej *eros* povezan s spolnostjo, ga “ne moremo reducirati na samo poželenje” (Wojtyła 1981, 81). Slednje se namreč izkaže za utilitaristično težnjo, za občutek pomanjkanja, ki ga človek želi zapolniti z določenim sredstvom – kakor želi uporabiti hrano za potešitev lakote. *Eros* pa ni nikoli nekaj utilitarističnega, ravno nasprotno: je hrepenenje, ki človeka usmerja k drugemu (73, 192). Razliko med poželenjem in *erosom* opisuje tudi C. S. Lewis: “Neposrečeno je, ko rečemo, da moški na ulici *poželi žensko*. Če smo natančni, je ženska prav tisto, česar si ne želi. Želi užitek, ob katerem je ženska le nujna spremljevalka. /.../ Za razliko od tega pa *eros* povzroči, da moški ne želi katerokoli ženske, temveč točno določeno žensko. Na nek skrivnosten način tisti, ki ljubi, hrepeni po Ljubljeni sami, ne po užitku, ki ga lahko da.” (Lewis 1960, 94)

2.1.2 Definicija

Definiranje pornografije, posebno v zadnjih desetletjih, postaja vedno večji izziv, kar se kaže tudi na pravnem področju. Po slovenski zakonodaji je prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva kaznivo glede na 176. člen Kazenskega zakonika, kjer pa pornografija sama ni definirana.

Do podobne situacije je prišlo v znamenitem sodnem primeru *Jacobellis v. Ohio* iz leta 1963, ko je Vrhovno sodišče Združenih držav Amerike odločalo o tem, ali film *Ljubimca* (*Les Amantes*) sodi med obscene ali ne. Končno je sodnik Potter Stewart film razglasil za primeren z znamenito argumentacijo, da kategorije obscenega sicer ne more jasno definirati, jo pa prepozna, ko jo vidi (angl. I know it when I see it). (Brennan 1964)

Težave pri definiranju pornografskega materiala izvirajo predvsem iz treh razlogov. Prvič, pornografijo je težko definirati, ker se nenehno spreminja in prevzema nove oblike, ki jih omogoča tehnološki razvoj. Drugič, zaradi spremembe kriterijev družbeno sprejemljivega. Nekaj, kar bi še pred dvajsetimi leti imeli za pornografijo, lahko danes redno srečujemo v popularni kulturi. (Olsen 2017, 9–10) In tretjič, ker pornografija odpira vprašanja, ki so povezana s temeljnimi nazorskimi predpostavkami o človeški osebi, kot na primer: kaj je človeška oseba; je njeno dostojanstvo neodtujljivo ali odvisno od okoliščin; kaj je pomen in vloga spolnosti; kaj pomeni pravica do svobodnega izražanja ipd. Tako presojanje o tem, kaj pornografija je, neizbežno trči ob temeljne nazore posameznika, ki pa so lahko zelo raznoliki.

Kljub opisanim težavam pa je splošna definicija pornografije vseeno mogoča. Strokovna literatura pornografijo običajno definira kot material, ki prikazuje spolne objekte ali dejanja z namenom vzbujanja spolne vzbujenosti. (Veliki slovar tujk, 1. izd., s.v. “pornográf”; Fradd 2017, 17; Dines, Jensen in Ann Russo 2013, 3; Oddone-Paolucci, Genuis in Violato 2017, 49) V tem diplomskem delu se bomo s terminom “pornografija” navezovali na to definicijo.

2.2 Razvoj in stanje sodobne pornografije

2.2.1 Sociološki razvoj

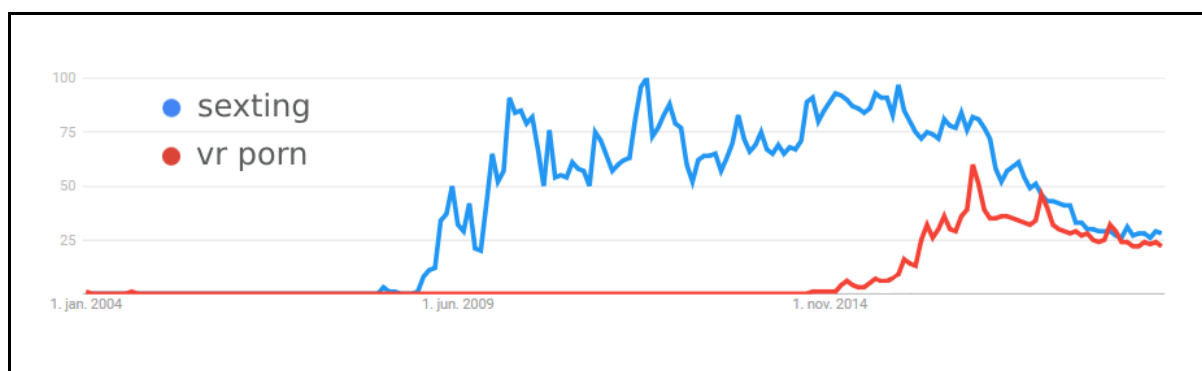
V zgodovini smo bili priča različnim spremembam v družbenem odnosu do spolnosti, a najbolj očitne spremembe je zahodna družba doživela v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja s t.i. spolno revolucijo. Mladi so v duhu pravice do izbire živeli t.i. svobodno ljubezen, ki je tlakovala pot vedno večji toleranci do tistih spolnih praks, ki so odstopale od povprečja. Kljub odpravi strogih moralnih norm pa postajamo družba vedno večje osamljenosti, zmede in zasvojenosti. (Topić 2015, 83) Postaja razvidno, da nas “spolna revolucija kljub pozitivnim spremembam ni osvobodila. Prava svoboda oziroma osvoboditev je neizogibno povezana z odgovornostjo, ki jo današnja družba in sistem pogosto spregledata ali celo zanikata.” (Prav tam).

Postmoderno kulturo označuje premik k premisivnejšemu odnosu do spolnosti, diskurz o njej pa je ponavadi vključen v kontekst razpada moralnega konsenza o tem, kaj je primerno in kaj ne. Razumevanje erotičnosti se je pomaknilo iz konteksta medosebnega odnosa k vedno bolj individualizirani obliki hedonizma, k t.i. samo-eroticizmu (angl. auto-eroticism). Seks vse bolj povezujemo z mladino in potrošniško kulturo, tehnološki razvoj pa je omogočil “premik od relacijskega k rekreacijskemu modelu spolnega vedenja, pri katerem spolna intimnost ni omejena temveč zaradi svojega mesta na trgu močno spodbujena” (Bernstein 2001, 397). “Jasno označene kategorije in identitete je zamenjalo poudarjanje raznolikosti eroticizma.” (Attwood 2006, 80) Ob takšnem poudarjanju individualne svobode prihaja do relativiziranja tudi v odnosu do pornografije, saj je običajno tretirana kot zasebna stvar posameznika.

2.2.2 Tehnološki razvoj

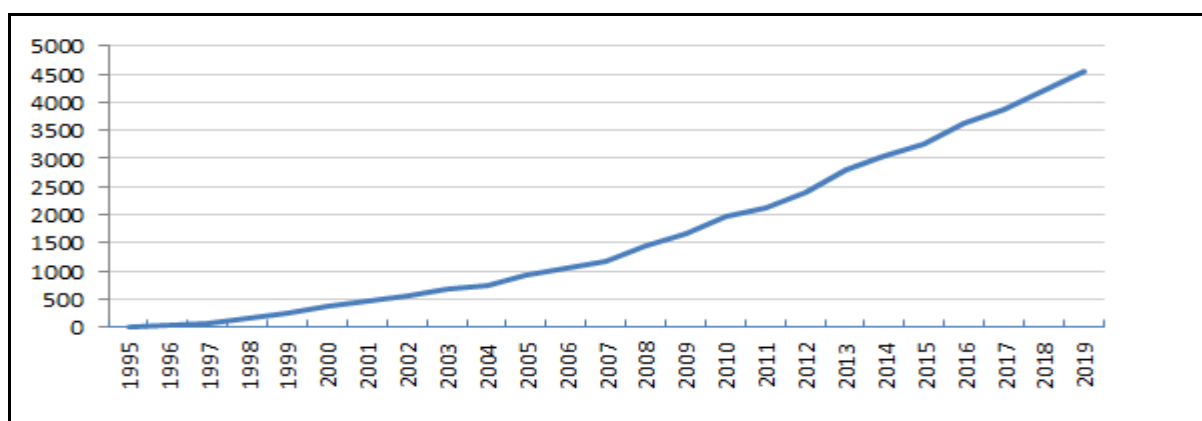
Nemalokrat v zgodovini se je zgodilo, da je prav pornografija gnala razvoj na določenem tehnološkem področju. Tako je na primer pornografska industrija doprinesla k razširjenosti nizkocenovnih knjig z mehko vezavo, razvoju telefonskih in televizijskih omrežij ter spletnih kamer. Pripomogla je tudi k prevladi VHS nad Betamax tehnologijo in Blue-Ray nad HD-DVD formatom. (Johnson 1996, 220–223) Nenehni razvoj na področju avdio-

vizualne tehnologije, socialnih omrežij in virtualne resničnosti tako omogoča vedno nove oblike produkcije in širjenja pornografije. To lahko vidimo tudi v popularnosti gesel v iskalniku Google, ki jih prikazuje spodnji graf – “sexting” je izraz, ki opisuje pošiljanje in prejemanje sporočil s seksualno vsebino, običajno preko pametnih telefonov, “vr porn” pa pomeni pornografijo, ki uporablja tehnologijo navidezne resničnosti (angl. virtual reality).

Graf 1: Pojav in popularnost gesel “sexting” in “vr porn” v iskalniku Google (Vir: Google Trends).

Šok prihodnosti (angl. future shock) je fenomen “stiske in dezorientacije, povzročen z znatnimi in hitrimi spremembami v družbi” (Topić 2015, 84). Takšnemu stanju smo priča predvsem od razmaha interneta dalje, ko kot družba ne zmoremo slediti naglim spremembam, ki jih svetovni splet prinaša. Posledično je naš odnos do novosti, tako na družbeni kot na individualni ravni, velikokrat nezrel, včasih celo destruktiven. Že leta 2001, na primer, so Cooperjeve raziskave pokazale, da ima vsak šesti Američan, ki pri svojem delu uporablja računalnik in internet, težave s pornografijo (86). Takrat je internet uporabljalo okoli 8 % svetovnega prebivalstva, danes pa se približujemo 5 milijardam aktivnih uporabnikov, kar pomeni skoraj 60 % svetovnega prebivalstva. Slutiti lahko začnemo, kakšne razsežnosti dosega problematika spletne pornografije danes.

Graf 2: Število aktivnih uporabnikov interneta med leti 1995 in 2019 (v milijonih) (Vir: Internet World Stats).

EkspONENTNO RAST JE ZASLEDITI TUDI V DELEŽU DOSTOPANJA DO INTERNETA PREKO MOBILNIH TELEFONOV. LETO 2015 JE BILo PRVO, KO JE BILo DO ENe NAJVEČJIH PORNografskih STRANI Pornhub ŽE VEČ KOT POLOVICO DOSTOPOV IZVEDENIH PREKO MOBILNIH NAPRAV, V LETU 2018 PA SE JE DELEŽ POVEČAL ŽE NA VEČ KOT 70 %. (Weeks 2016, Friedman 2018)

2.2.3 Problematičnost raziskav

Področje raziskav pornografije in njenega vpliva je zelo raznoliko. Eden izmed razlogov za nehomogene zaključke je, da so rezultati raziskav pogosto politično in ideološko motivirani, tako na strani zagovornikov kot na strani nasprotnikov pornografije. Nekateri zaključki raziskav temeljijo na zelo specifičnih vzorcih in privedejo do zavajajočih sklepov. Klasičen primer tega sta Kinseyevi poročili (angl. The Kinsey reports) iz leta 1948 in 1953, ki sta eni najbolj vplivnih in hkrati tudi eni najbolj kontroverznih poročil na področju spolnosti. Razglašeni sta bili kot poročili o splošnem seksualnem vedenju moških in žensk – to naj bi vključevalo precej večjo mero homoseksualnih in sadomazohističnih nagnjenj ter zakonske nezvestobe, kot je bilo splošno znano. Ob tem je bila kritizirana predvsem Kinseyeva metodologija vzorčenja, saj naj vzorec ne bi bil izbran dovolj naključno, med drugimi pa je vključeval tudi obsojence spolnih zlorab otrok in nereprezentativno veliko število homoseksualcev. Na nestrokovnost raziskave so opozorili priznani psihologi in statistiki, med njimi Abraham Maslow in John Tukey, ki naj bi dejal: “Naključen izbor treh ljudi bi bil boljši kot skupina tristotih, ki jih je izbral Kinsey” (Hubbard 2014, 192). Kljub temu pa sta poročili imeli izredno močan vpliv na razvoj feminističnih in gejevsko-lezbičnih gibanj v naslednjih desetletjih vse do danes. (Bullough 1998, 127)

Kaj lahko torej objektivnega povemo o vplivu pornografije? Nekateri raziskave trdijo, da naj bi pornografija zmanjševala število posilstev (McNiar 2013, 86), druge govorijo o tem, da na posameznika in na pare pornografija večinoma nima negativnega vpliva (Kohut, Fisher in Campbell 2016, 585–602), spet tretje, da pogosta ejakulacija pri moških zmanjšuje možnost razvoja raka na prostati (Rider idr. 2016, 974–982). Mnogi bodo tudi rekli, da pornografijo problematizirajo le kristjani ali v splošnem religiozni ljudje. A pogosto se zgodi, da tudi tisti, ki do pornografije nimajo moralnih zadržkov, opažajo njen negativen vpliv. (Fradd 2017, 16) Pornografija je problematizirana tudi iz strani liberalnih krogov, ki nevarnost vidijo v ranljivosti tistih, ki seksualnih vsebin zaradi čustvene

nezrelosti ne zmorejo pravilno razumeti. V tem oziru je problematična predvsem seksualizacija otrok in mladih, posebno deklet. Zaskrbljenost je povezana tudi z odraslimi, ki ob neomejenem dostopu do pornografskih vsebin lahko zapadejo v zasvojenost in s tem škodujejo sebi in svojim bližnjim. (McNiar 2013, 5)

O objektivnosti negativnega vpliva pornografije v družbi govori tudi dejstvo, da se nanj odzivajo tudi zakonodajni organi. Zaradi škodljivih posledic, ki jih ogledovanje pornografije lahko pusti posebej pri otrocih in mladoletnih, je Parlament Velike Britanije aprila 2017 sprejel zakonodajne ukrepe, ki bodo dostop do pornografskih vsebin omogočali le tistim, ki bodo svojo starost lahko potrdili (zaradi kompleksne narave take regulacije je implementacija zakonodaje trenutno še vedno v teku). (Državna zakonodaja Velike Britanije 2017)

Tudi zakonodajni odbor zvezne države Arizone se je na to problematiko odzval in 19. aprila 2016 sprejel resolucijo o pornografiji kot javnozdravstvenem problemu. V njej so povzeti nekateri ključni negativni učinki:

- pornografija negativno vpliva na individualno in javno zdravje,
- potencialni negativni učinki pornografije vključujejo škodljivo seksualno vedenje, duševna obolenja in nezmožnost ustvarjanja in ohranjanja intimnega odnosa,
- nedavne raziskave kažejo, da je pornografija potencialno zasvojljiva, kar vodi do povpraševanja po vedno bolj ekstremnih in nasilnih oblikah pornografije,
- pornografija doprinaša k hiperseksualizaciji mladine in otrok,
- tehnološki razvoj omogoča zgoden dostop otrok do pornografije, kar vodi v različne oblike nesprejemanja lastnega telesa in zgodnjo spolno aktivnost,
- pornografija pri mladih pogosto prevzema vlogo spolne vzgoje in tako oblikuje njihove seksualne vzorce,
- pornografija s popredmetenjem oseb normalizira nasilje in zlorabo žensk, spodbuja trgovino z ljudmi, prostitucijo in izdelavo otroške pornografije,
- pornografija ima negativen vpliv na družino, ker je povezana z upadom želje po poroki, nezadovoljstvom v zakonu in z nezvestobo.

Zadnja dva člena pozivata k sistematični preventivi in oblikovanju programov za terapevtsko pomoč. (Državna zakonodaja Arizone 2016)

Končno pa nam k objektivni sliki o vplivu pornografije pripomorejo izsledki meta-analiz že opravljenih raziskav o vplivu pornografije. Prihajajo do enotnih zaključkov, da ima izpostavljenost pornografiji negativen vpliv na posameznika in njegove odnose z drugimi. Dokazana je vzročna povezava med pornografijo in verbalno ter fizično seksualno agresivnostjo, zagrešitvami spolnih zlorab in toleranco do spolnega nasilja nad ženskami. (Allen, Dalessio in Brezgel 1995, 258–283; Wright, Tokunaga in Kraus 2015, 183–205; Oddone-Paolucci, Genuis in Violato 2017, 48–49)

2.2.4 Statistika pornografije

Pornografija je v izjemnem porastu predvsem zaradi treh dejavnikov: anonimnosti, dostopnosti in nizkih stroškov. Anonimnost odpravlja vzvode sramu in strahu, ki ljudi v resničnem življenju ohranjajo v mejah spoštljivih odnosov, dostopnost se iz leta v leto povečuje, za razliko od drugih oblik seksualnosti pa pornografija navidezno nič ne stane, ne v finančnem ne v čustvenem pogledu. (Topić 2015, 90)

Statistični podatki, povezani s pornografijo, zgovorno pričajo o njeni razširjenosti. Od vseh iskanj na internetu jih je 25 % povezanih s seksom, 35 % internetnih prenosov pa je pornografske narave. Mesečno pornografske strani obiše več oseb kot Netflix, Amazon in Twitter skupaj. V letu 2018 je bilo samo na eni spletni strani ogledano za več kot 600 tisoč let pornografskega materiala. V istem letu je bilo na to stran naloženih za 115 let novih pornografskih posnetkov. Večina uporabnikov je moškega spola, a je vse več – okoli ena tretjina – tudi žensk. Povprečna starost, pri kateri so mladostniki prvič izpostavljeni spletni pornografiji, je 11 let, pri čemer je spodnja meja okoli 6 let. Med mladostniki (18–30 let) je 63 % moških in 21 % žensk, ki pornografijo gledajo večkrat na teden. Ob vseh teh podatkih pa ne smemo zanemariti tudi skritih in nelegalnih delov pornografske industrije, ki jih raziskave in statistični podatki seveda ne morejo zajeti. (Fradd 2017, 18; Topić 2015, 87)

2.3 Vpliv na telesni ravni

2.3.1 Nevrološka raven – nastanek zasvojenosti

Človeški možgani so se razvijali skozi milijone let in spremembe, ki so jih deležni v zadnjih desetletjih so za njih dobesedno šokantne: nobena naravna oblika seksualne stimulacije človeških možganov se ne more primerjati s stimulacijo, ki jo posameznik lahko doživlja ob ogledovanju pornografskih vsebin na internetu. (Topić 2015, 92) Ob tem je nevrobiološka reakcija naših možganov povsem primerljiva tisti pri uporabi kemičnih drog – možganski nagrajevalni krog je kompulzivno stimuliran, pri čemer se sproščajo nenaravno velike količine dopamina. Sledi prilagoditvena reakcija, t.i. zmanjšana občutljivost dopaminskih receptorjev, kar pomeni, da je za doseganje enakega zadovoljstva potrebna vedno pogostejša in intenzivnejša stimulacija – pojavi se zasvojenostno hlepenje. (Fradd 2017, 121) Analize možganskih aktivnosti zasvojenih ob izpostavljenosti pornografiji so pokazale, da so se “njihovi možgani odzvali s povečano aktivnostjo v predelih, ki so odgovorni za nagrajevanje, motivacijo in zasvojenostno hlepenje po omami. Možgani oseb, ki niso bile zasvojene, so se na enake dražljaje odzvali čisto drugače.” (Topić 2015, 93) Zasvojenost s pornografijo torej ni le čustvena ali vedenjska težava, temveč tudi nevrobiološka in je glede delovanja primerljiva z ostalimi oblikami zasvojenosti. Prav kakor pri ostalih odvisnostih oznaka “zasvojenost” posamezniku ne odvzema odgovornosti za dejanja, tako tudi zasvojenost s pornografijo ne zmanjšuje dejstva, da le-ta vključuje človekovo privolitev. Kljub temu pa se na zasvojenost s pornografijo prepogosto gleda površinsko in se jo obravnava kot zgolj značajsko slabost, moralno šibkost ali preprosto neodgovorno vedenje. Le celostna obravnava zasvojenosti s pornografijo lahko vodi k rešitvi. (Fradd 2017, 122, Topić 2015, 93–94)

2.3.2 Eretilna disfunkcija

Za razvoj zasvojenosti so še posebej dovzetni mladostniki, saj se njihovi možgani še razvijajo. Po dvanajstem letu se raven dopamina v njihovih možganih močno zmanjša (angl. synaptic pruning), kar predstavlja biološko podlago za odraščanje in motivacijo po odkrivanju novih stvari, ob katerih bi se raven dopamina povečala. To pomeni, da so še posebej dovzetni za visoko stimulatívne vsebine, med katere vsekakor sodi tudi

pornografija. Le-ta v možganih vzbuja tako močno stimulacijo, da sčasoma postanejo neobčutljivi na običajne dražljaje, kot je spolni odnos z resnično osebo. Erektalna disfunkcija (ko moški kljub vzburjenosti ne doživi orgazma ali niti erekcije) ter težave z bližino in spolnostjo z resničnimi osebami so zato pogost pojav ob pogosti uporabi pornografije. (Topić 2015, 105)

2.4 Psihološka raven

2.4.1 Opredelitev problema

Viktor Frankl je k pomenu človeške spolnosti pristopil iz psihološkega vidika in dejal, da spolnost, ki je lahko razčlovečena, ni nujno sama po sebi človeška, “ampak jo moramo vsakokrat šele počlovečiti” (Frankl 1993, 18). Ta razvoj odnosa do spolnosti lažje razumemo s pojmovno dvojico Sigmunda Freuda, ki je razlikoval med *ciljem* nagona in *objektom* nagona. Pri samozadovoljevanju manjka objekt nagona, človek ima pred seboj le cilj – sprostitve spolne napetosti. Pri prostituciji in pornografiji je prisoten tudi objekt, a še vedno ne gre za počlovečeno spolnost. (Prav tam, 18) Do nje pride, ko je spolnost izraz ljubezni, ki je usmerjena k podaritvi in k preseganju samega sebe. Takrat spolno dejanje odkriva skrivnost predanosti: “človek je popolnoma on sam tam, kjer sam sebe prezre in pozabi.” (Prav tam, 16) Potrebo po pornografiji ali prostituciji imamo lahko za “znak psihoseksualne zaostalosti. Industrija spolne zabave pa skrbi, da se prav ta še povečuje, ko jo označuje za napredno” (Prav tam, 19). Tu se pokaže tudi ironija izraza “za odrasle”, s katerim je večkrat označena pornografska vsebina, saj je v njej prikaz spolnosti že v osnovi neodrasel. Dolgoletni urednik uspešne moške revije Loaded je dejal, da je bistvo vsebine revije prav v tem, da fantovske fantazije ohranja v nedogled. (Fradd 2014, 54)

2.4.2 Pornografija in agresija

Zaradi intenzivne stimulacije in sproščenih hormonov se ogledovanje pornografskih vsebin lahko napaja tudi iz nerazrešenih, potlačenih ali neprepoznanih čustev – ne le iz želje po spolnosti. Pogosto gre pri tem za razreševanje občutij jeze, besa ali agresije. Velik del pornografske industrije tako vključuje tudi elemente nasilja in agresije, saj so ti pri mnogih

uporabnikov močno povezani z občutki vzburjenja. (Topić 2015, 108) Teme, ki zaznamujejo sodobno pornografijo, so vse pogostejše agresivne in zamegljujejo pomen soglasja ter mejo med užitkom in nasiljem. Pogosto so žrtve takšnega odnosa ženske, ki so izkoriščene do samih mej njihovih fizičnih zmožnosti. (Enson 2017, 326)

Raziskave tudi kažejo, da je uporaba pornografije posebej pri moških povezana z učinkom opazovalca (angl. bystander effect), kar pomeni, da je zaradi ogledovanja pornografije manjša verjetnost, da bi posredovali, če bi bili priča spolnemu nasilju nad žensko. (Foubert in Bridges 2016) Pornografija prav tako vpliva na večjo toleranco do posilstev, saj jih prikazuje kot nekaj, v čemer žrtev bolj uživa kot pa trpi; gre za sprejemanje t.i. mitov o posilstvu (angl. rape myths). (Foubert, Brosi in Bannon 2011)

Spričo tako agresivne vsebine je pomembno razumeti še to, da ima pornografija izjemno velik potencial, da gledalec videno kasneje ponovi tudi sam. Ob gledanju izvajanja spolnega odnosa se namreč možgani odzovejo drugače, kot ob gledanju negibnega stimulansa, npr. fotografije golega telesa. (Redouté idr. 2000) Gre za predel frontalnega korteksa, ki je povezan s posnemanjem (angl. mirroring phenomenon). To je pojav, ko se v možganih odvijajo enaki procesi, kakor bi se ob dejanskem izvajanju aktivnosti. Posledično to pomeni, da na ravni čustev in telesnih odzivov doživljamo podobno kot tisti, ki ga le opazujemo ali o njem razmišljamo. "Fenomenološko gledano, je spolno vzburjenje ob gledanju igralcev, ki imajo spolni odnos, primerljivo s pojavom posnemanja." (Bocher idr. 2001, 113) Raziskava, izvedena leta 2013 na 53 naključno izbranih srednjih šolah na Švedskem, je pokazala, da pornografijo redno gleda tretjina deklet in 90 % fantov, ki so v povprečju stari 16 let. Okoli polovica fantov in deklet, ki gledajo pornografijo, fantazira o videnih seksualnih dejanjih, tretjina od teh fantov in deklet pa je te fantazije preizkusila tudi v realnem življenju. (Mattebo idr. 2014)

2.4.3 Samopodoba in partnerski odnos

Eden izmed največjih paradoksov pornografije se kaže v stiski, ki jo doživljajo v spolnosti predvsem mladostniki. V preteklosti so mladi pornografske revije in posnetke uporabljali pri raziskovanju spolnosti pred resničnimi spolnimi odnosi, danes pa mladostnikom pornografija vse manj predstavlja vir spodbude k resnični spolnosti z drugo osebo.

Pravzaprav postaja celo ovira, saj se ob resničnih partnerjih ne vzburijo tako, kot to lahko dosežejo s pornografijo. Raziskava japonskega ministrstva za zdravje je pokazala, da mlade fante, stare med 16 in 19 let, spolni odnos z resničnimi ženskami ne zanima več ali pa do njega čutijo celo odpor. Delež teh je od leta 2008 do 2010 narasel s 17,5 na kar 36,1 odstotka (Topić 2015, 101).

Med najbolj vidnimi vplivi pornografije so tudi tisti, ki prizadenejo obstoječ partnerski odnos. Medtem ko je bila v preteklosti definicija prevare dokaj preprosta, so možne oblike nezvestobe v digitalnem svetu tako rekoč neštete. Verjetnost prevare s spolnimi odnosi zunaj zakonskega razmerja se ob uporabi pornografije poveča za 300 %, kar 56 % primerov ločitev pa med razlogi navaja tudi zasvojenost s pornografijo. Pogostejša uporaba pornografije se odraža tudi v zmanjšanem zadovoljstvu v spolnosti s partnerjem in v pogostem posnemanju obnašanja, ki je prisotno v pornografskih posnetkih. (Topić 2015, 107) Destruktiven vpliv na partnerski odnos izhaja tudi iz povsem biološke stvarnosti. Orgazem je za človeka najintenzivnejše prijetno naravno doživetje, saj se takrat v možganih sprostijo močni hormoni, ki spodbujajo navezovanje na drugo osebo. Ti hormoni pripomorejo, da vzpostavimo trdnejšo vez s komer ali čimer koli smo v trenutku orgazma v stiku ali pa o njem razmišljamo. Tako lahko že sama uporaba računalnika posamezniku vzbudi spolno vzburjenje, saj jo možgani povežejo s preteklimi izkušnjami seksualnega izživljanja. "Povedano preprosto, več orgazmov kot oseba doživi ob pornografiji, bolj čustveno in seksualno navezana postane na pornografske vsebine in manj zanimiv ter erotično privlačen lahko postane za njo njen partner." (Prav tam, 94)

"Čeprav pornografija posamezniku obljublja sprostitev in zmanjšanje stresa, raziskave kažejo, da je uporaba pornografije povezana z različnimi težavami duševnega zdravja. Povezava je še posebej močna zaradi prisotnosti sramu. Tako za moške kot ženske je pornografija pogostokrat povezana z anksioznostjo, negotovostjo, depresijo, težavami s samopodobo in percepcijo lastnega telesa." (Laird idr. 2013) Moški so pogosto obremenjeni z velikostjo svojega spolnega uda in neskončno erekcijo, ki so ji priča ob ogledovanju pornografskih filmov. Ženske pa se velikokrat soočajo s prepričanji, da bodo vredne in deležne ljubezni le, če bodo seksualno privlačne in se vedle tako, kot ženske v pornografskih filmih. Po podatkih Ameriškega združenja estetske in plastične kirurgije se je število plastičnih operacij med letoma 2000 in 2010 povečalo za 465 %. (Dines 2012, 82–83)

2.5 Duhovna raven

2.5.1 Ozadje

Da bi boljše razumeli duhovno ozadje pornografije, se je koristno ozreti na pojav, ki uporabo pornografije pogosto spremlja. Latinski izraz za to stanje je *acedia*, ki je običajno preveden z “lenoba”, natančnejši prevod pa bi bil “duhovna apatija”. Gre za pomanjkanje interesa in volje; človeku v tem stanju ni ne do dela ne do molitve, v ozadju pa je pristanek na laž, da človek ni poklican k ničemur presežnemu in mu niti ne pripada presežno dostojanstvo. Taka perspektiva je po eni strani prijetna, saj človeka odveže odgovornosti, mu daje dovoljenje za predajo užitkom, izpolnjevanje dolžnosti pa kar naenkrat ni več tako pomembno. A prav v tem tiči prevara – na koncu nič ni več pomembno. Ni pomembno, kaj človek počne, in tako njegova dejanja in življenje izgubljajo smisel. (Hütter 2012, 901)

Praznino, ki jo duhovna apatija povzroča, sicer skuša zapolniti z iskanjem telesnih užitkov, a če hrepenenje po neskončnosti usmeri v nekaj, kar ni neskončno, ostane razočaran, z občutki frustracije in praznote. (Sheen 1996, 2; West 2014, 21) “Občutek brezsmiselnosti prihaja z *občutkom praznote*, ki sem ga poimenoval *bivanjska praznota*. In v tej bivanjski praznoti se bohoti spolni nagon! *Inflacija spolnosti*, ki danes grabi okrog sebe, si lahko razlagamo tako in konec koncev samo tako.” (Frankl 1993, 17)

Acedia vodi tudi v druge slabosti, ki jih je Gregor Veliki v delu *Moralia in Job* imenoval kar njene hčere. Poleg obupa je ena izmed njih tudi “nemirno iskanje duha”, ki ima videz nedolžne radovednosti, a prav ta dostikrat vodi v predajanje pornografiji. Redno predajanje poželenju pa postane vse močnejše in prevzame naravo nekakšne nujnosti, da od *svobodne* volje kmalu ostane le še volja. (Hütter 2012, 903) Ponavljajoče doživljanje obupa in razočaranja sčasoma vodi v vsesplošno zagrenjenost do življenja v kateri človek ne vidi več svojega dostojanstva in dostojanstva drugih. To se kaže tudi v ozračju vedno večjega odobravanja pornografije, ki prav to dostojanstvo prezira. Leta 2015 je Ameriška skupina Barna anketirala skoraj 3000 najstnikov in mlajših odraslih. V zvezi z moralno percepcijo pornografije je prišla do naslednjih zaključkov:

- med starejšimi od 25 let jih 54 % meni, da je uporaba pornografije slaba, med starimi od 12 do 24 pa 32 %,

- 90 % najstnikov in 96 % mlajših odraslih v pogovoru s prijatelji o pornografiji govori nevtralno, sprejemajoče ali pozitivno,
- za najstnike in mlajše odrasle je “ne recikliranje” ali “prekomerna poraba vode in elektrike” moralno bolj sporna kot “gledanje pornografije”,
- 54 % tistih, ki gledajo pornografijo, pravi, da jih to ne moti,
- 18 % jih pravi, da po gledanju pornografije občutijo sram in krivdo. (McDowell 2016,

2.5.2 Problematika samozadovoljevanja

Ob preiskovanju ozadja pornografije se je smiselno ozreti tudi na samozadovoljevanje, ki je s pornografijo največkrat neločljivo povezano. Sama masturbacija je danes vsesplošno sprejeta kot nekaj naravnega in zdravega. Četudi obstajajo raziskave, ki zavračajo ta prepričanja in kažejo na nevtralne ali celo negativne učinke na človekovo telesno in duševno zdravje (Leitzmann idr. 2004; Brody 2010), pa se je bolj smiselno ozreti na globlje vprašanje: zakaj se nekdo samozadovoljuje? “Konec koncev ob samozadovoljevanju nihče ne fantazira o zmanjševanju tveganja za razvoj raka na prostati.” (Fradd 2017, 103)

V osnovi samozadovoljevanje predstavlja doseganje užitka ob seksualnih fantazijah. Navidezno nedolžno početje za seboj skriva globljo problematiko, ki jo je izpostavil C. S. Lewis. V pismu prijatelju je zapisal, da je resnično zlo samozadovoljevanja v tem, da vzame nagon, ki naj bi posameznika vodil izven njega samega in ga obrne nazaj v zapor samega sebe, kjer ima svoj harem namišljenih oboževalk. “Ta je vedno na voljo, vedno podložen, ne kliče po nobenem žrtvovanju ali prilagajanju in zagotavlja užitek, s katerim se ne more kosati nobena ženska. Med temi temačnimi nevestami je vedno občudovan, vedno popoln ljubimec; nobena zahteva ni postavljena njegovi nesebičnosti, nobenega zatajevanja pričakovanega od njegove nečimrnosti. /.../ Konec koncev je skoraj ves namen našega življenja priti ven iz nas samih, iz našega majhnega temnega zapora, v katerem smo vsi rojeni. Samozadovoljevanju se je potrebno izogniti, kakor vsem drugim rečem, ki ovirajo ta proces. Nevarnost je namreč v tem, da bi vzljubili zapor.” (Lewis 2007, 758–59)

2.5.3 Oči, ki gledajo, pa ne vidijo

“Blagor čistim v srcu” (Mt 5,8a), tistim, ki drugega gledajo in tudi zares vidijo. Pogled se jim ne ustavi le na telesu, ampak v drugem vidijo dostojanstvo in Božje veličastvo, ki se razkriva preko človeškega telesa – zato sledi: “Boga bodo gledali” (Mt 5,8b).

“Neposreden namen pornografije pa je, da nas uči gledati, ne da bi zares videli.” (West 2017) Ironija je v tem, da so vključeni igralci povsem razgaljeni, hkrati pa so prikazani na način, ki zakriva njihovo resnično vrednost in dostojanstvo. Za uporabnika pornografije bi bilo celo v napoto ali moteče, če bi posnetek prikazoval resnično dostojanstvo osebe, če bi bilo prikazano njeno življenje, njene stiske, njeni bližnji. Namen pornografije je prikazati telo nepovezano z duhovno dimenzijo osebe. Proces ločitve telesa in duha pa ima svoje ime: smrt. (Sheen 1996, 3) Ni torej nenavadno, da je papež Janez Pavel II. okolje sekularizma, kjer se izgublja čut za Boga in dostojanstvo človeka, označil za “kulturo smrti” (EŽ 12).

3. Ugovor krščanstva

3.1 Telo je prostor razodevanja in čaščenja Boga

Človek v sebi nosi hrepenenje po lepem, dobrem in resničnem. Prav to hrepenenje, ki ga v najširšem pomenu besede označuje grški izraz *eros*, se izraža tudi v spolni želji. A se ne konča tam. Človeška spolnost je znamenje hrepenenja po večnosti; erotična ljubezen je namenjena temu, da ne ponuja le “trenutnega užitka, ampak resničen predokus najvišjega doživetja eksistence, tiste blaženosti, h kateri teži vse naše bitje” (Benedikt XVI. 2005, 11). Človeška hrepenenja so kakor starozavezni preroki, ki kličejo in naznanjajo, da bo od Boga prišla rešitev in naj se vse ljudstvo obrne k njemu. Tako je v človeku prostor, ki kliče po najgloblji izpolnitvi; Kristus pa je prišel, ne da bi preroke uničil, temveč da bi jih izpolnil (prim. Mt 5,17). Prevezel je človeško telo in bil rojen kot eden izmed nas, na telesu je izkusil trpljenje in smrt, ob vstajenju pa je bil s telesom tudi obujen. Bog ne zavrača naše telesnosti, ampak jo želi odrešiti in nas najgloblje izpolniti. (West 2014, 97–101)

Pavel v Prvem pismu Korinčanom naslovnikom razodeva skrivnostni pomen telesa – tako njihovega kot tudi Kristusovega, katerega del so in ki so ga deležni v obhajanju evharistije. Pred njih postavlja opis veličastnega dostojanstva, ki so ga deležni kot kristjani. Telo vsakega izmed njih je tempelj, iz katerega pa lahko naredi tudi tržnico (prim. Jn 2,16) oz. zavetje tistega, ki krade, kolje in uničuje (prim. Mr 11,15-17, Jn 10,10). A ker smo odkupljeni za visoko ceno in deležni očiščenja, smo kristjani poklicani, da Boga z vsem bitjem povečujemo in ne dajemo prostora *pornei*. Zgolj odstraniti greh pa ni dovolj (prim. Mt 12,43-45), zato smo poklicani, da naše odrešenje dejavno (t.j. s celim bitjem, tudi telesno) praznujemo v iskrenosti, čistosti in pokončnosti; takrat mesto jalove *porneie* prevzame rodovitnost Svetega Duha. (Keck 2015, 727–729)

3.2 Dostojanstvo človeka kot odgovor na laži pornografije

3.2.1 Antropološko izhodišče

Ob množici raziskav na področju vpliva pornografije lahko opazimo precejšnjo enotnost v prepoznavanju negativnih posledic na fizični, psihični in nevrološki ravni človeka. Kljub temu pa je odnos družbe do pornografije še vedno močno deljen. Nekateri pornografijo pozdravljajo in ji pripisujejo pozitiven doprinos k zahodni družbi, drugi v njej ne vidijo nič slabega, tretji svetujejo omejeno rabo, nekateri pa ji nasprotujejo v celoti. Kaj je torej v ozadju te deljenosti?

Odnos do pornografije je na koncu odvisen od temeljnega pogleda na človeka. Njeni zagovorniki današnje stanje vidijo kot naraven proces demokratizacije in decentralizacije seksualne kulture, ki naj bi bila še vedno način zoperstavljanja represivnim tradicionalnim socialnim strukturam. Komercializacija spolnosti je v tem pogledu nekaj pozitivnega, saj vodi k večji svobodi posameznika. (McNiar 2013, 6) Takšna konceptualizacija se sicer ima za solidarno, napredno in osvobajajočo, v njenem ozadju pa se razkriva močno ideološki pogled na človeka in družbo. (EŽ 17) V tej perspektivi je človek gospodar življenja, osvobojen vsake tradicije in oblasti, celo do te mere, da več ne sprejema resnice o dobrem in slabem kot temelja svojih odločitev in usmeritve življenja. (EŽ 19) V ozadju je “kriza kulture, ki rojeva skepticizem na samih temeljih spoznanja in etike in vedno bolj otežuje jasno dojemanje smisla človeka” (EŽ 11). Ko tako “pospešeno upada moralni red, ego postane vedno bolj ustoličen kot vir svoje moralnosti. Vsak posameznik postane sodnik svojega primera” (Sheen 1996, 2) in ne nosi nobene temeljne odgovornosti do drugih, ker v njih ne vidi dostojanstva, ki izvira iz priznanja, da smo ustvarjeni po Božji podobi. (Janez Pavel II. 2014, 20) Kdor slednjo premiso prezirajoče jemlje kot arhaično ter za moderno in razvito civilizacijo nepotrebno, je v resnici spregledal, da je na njej utemeljena celotna zahodna družba, njen pravosodni sistem in konec koncev vse običajne medosebne interakcije, ki slonijo na predpostavki, da meni in drugemu pripada intrinzično dostojanstvo. (Peterson in Shapiro 2019)

3.2.2 Jedro problematike

Glavni problem pornografije se ne kaže v njenih posledicah, četudi so te hude in v družbi dosegajo razsežnosti epidemije, temveč v tem, da je intrinzično izkrivljena v odnosu do človeka in ne priznava njegovega dostojanstva. Zdi se sicer, da pornografija pomanjkljivo *predstavlja* spolnost, a če imamo pred očmi spolnost v krščanskem pomenu besede, je pornografija v samem temelju dejansko *nasprotje* spolnosti. Gre namreč za perverzijo ljubezni, ki temelji na preziranju človeškega dostojanstva in popredmetenju oseb na raven objekta poželenja.

Širši pogled na stanje naše družbe nam omogoča, da vidimo, da je pornografija v veliki meri simptomatski pojav globljih težav sodobne družbe, ki se kaže predvsem v vedno večji odtujenosti posameznika do drugih in do sebe. Ta pa v človeku pušča globok nemir, hrepenenje po pristni intimnosti, bližini in ljubljenosti. Pornografija obljublja izpolnitev vsega tega, a človeka pušča nepotešenega in nesrečnega. V ozadju te neizpolnjenost pa se nam razkriva najgloblje zlo pornografije, t.i. obup poželenja, ki je v tem, da človek z uporabo pornografije sam sebi potrdi, da v svetu ni ničesar, za kar bi bilo vredno žrtvovati vse, k čemur bi stremel in napredoval, kar bi ga lahko izpolnilo in osrečilo v najglobljem smislu. Vse skupaj stopnjuje še dejstvo, da se ta pritrditev ne zgodi le na miselni, temveč tudi na telesni, psihološki in celo nevrološki ter duhovni ravni.

Pornografija je torej v samem bistvu laž o človekovem dostojanstvu in poslanstvu, hkrati pa tudi o njegovi odgovornosti in smislu. Če ima namreč pred očmi življenje kot nalogo, ki od njega zahteva popolno predanost in mu v zameno daje najgloblji smisel, potem kar naenkrat ni več časa za pornografijo in stvari se odprejo: pred njim je namreč realnost, resnična pustolovščina življenja, resnični odnosi in resnična ljubezen. Celotna resnična Ljubezen. (Hütter 2012, 901–907; Peterson 2017)

4. Konkretni izzivi ob soočenju s pornografijo

4.1 Izzivi starševstva in vzgoje

“Prvič v zgodovini se mladi po napotke, zgled in usmeritev ne obračajo k mamam, očetom, učiteljem in drugim odgovornim odraslim, temveč k ljudem, ki po naravi nikoli niso bili namenjeni za prevzemanje vzgojne naloge – k svojim vrstnikom.” (Neufeld in Maté 2006, 7) Poleg tega izobraževalno vlogo vse bolj prevzema internet, in sicer tudi na področju spolnosti, kjer je spletna pornografija velikokrat otrokov prvi vir informacij o spolnosti. Stanje, v katerem se starši lahko počutijo vedno bolj nemočne in izgubljene, pa kljub vsemu kliče k njihovi še večji zavzetosti. Dejstvo je, da se morajo starši z otroci o spolnosti začeti pogovarjati veliko prej, kot bi si tega želeli. Njihova naloga je, da otroka pripravijo na prvi stik s pornografijo, do katerega bo neizbežno prišlo – najverjetneje pri starosti, ko otrok ne bo niti približno mogel razumeti in samostojno predelati videnega. Zato je pomembno v domačem okolju vzpostaviti ozračje zaupanja in razumljenosti, kjer bo otrok s starši lahko podelil svoja doživetja, četudi neprijetna.

Starši se v veliki meri niti ne zavedajo razsežnosti in vpliva pornografije, saj sami v mladosti česa takega niso izkusili. Veliko prostora za izboljšanje je zato prisotnega v vzgoji staršev samih. Tudi povsem tehnično znanje, kako na digitalne naprave namestiti ustrezne filtre, je danes zelo dobrodošlo. Sčasoma lahko torej upamo, da bomo kot posamezniki in s tem kot družba uspeli pornografijo razumeti kot resno grožnjo resnični ljubezni, temeljnemu spoštovanju in dostojanstvu ter se na to z vso gorečnostjo odzvali.

“Mladi, ki iščejo, potrebujejo zgled in usmeritev za konkreten življenjski načrt” (Meves 2008, 91), zato je zgled staršev še vedno prvi temelj vzgoje. Žal pa je uporaba pornografije pogosto prisotna tudi pri njih samih, s čimer se vzgoja za zdrav odnos do spolnosti prelevi v hinavščino in neučinkovito moraliziranje. Jasno stališče in neuporaba pornografije sta danes predpogoj za zgled pristnega in izpolnjujočega odnosa do spolnosti. Ob tem pa ima vse večji pomen tudi prisotnost staršev v obdobju odraščanja, saj bo njihov zgled ob močnem vplivu vrstnikov in družbe le tako imel mesto, ki mu pripada.

Vzgoja staršev v tako težkih zunanjih okoliščinah mora biti usmerjena k vzgajanju za odgovornost. Otrok se bo s pornografijo moral soočiti sam. Starši ga pred nevarnostmi sodobnega sveta ne morejo zaščititi, lahko pa mu pomagajo k zavedanju, da ima njegovo bivanje v vsakem trenutku smisel, da ima vsako dejanje svoje posledice, da je poklican k častnemu in dostojanstvenemu življenju in k temu, da svoje življenje vzame z vso resnostjo. Nevarnost nasprotnega mišljenja je opisal Viktor Frankl, ko je v koncentracijskem taborišču Auschwitz opazoval jetnike, ki so spričo težkih okoliščin obupali in se vdali v usodo: “Taki ljudje pozabijo, da je pogosto le izjemno zahtevna zunanja situacija za človeka priložnost, da duhovno zraste preko samega sebe. Namesto, da bi preizkušnje taborišča vzeli za preizkus njihove notranje moči, svojega življenja niso vzeli resno in so ga prezirali kot nekaj, kar nima posledic.” (Frankl 1992, 80)

4.2 Izzivi Cerkve

Apostol Pavel nam v Prvem pismu Korinčanom kaže podobo ljubezni, ki je zmožna reči tudi “ne”. Danes v krščanstvu ni ravno popularno opozarjati, svariti in opominjati kristjanov, ki živijo v grehu – raje govorimo o neskončnem usmiljenju in ljubezni Boga. Čeprav je zadržanost do sojenja drugih upravičena, saj se lahko hitro sprevrže v samoopravičevanje in napuh, smo se vendarle znašli v času, kjer nas bolj kot to, ali bo človek prišel k Kristusu in bil deležen njegovega življenja, skrbi, če bo ob naših besedah užaljen in kaj si bo ob tem o nas mislil.

Pavel se v Korintu sooča z izzivom, ki je za Cerkev vedno aktualen: kako živeti v svetu in hkrati ne biti od njega. Jasno tudi izpostavlja, da pobožnost in svetost nista zasebni značilnosti kristjana. Sta sicer utemeljeni v osebem življenju posameznih ljudi, a vendar je vsak soodgovoren tudi za ravnanje drugih bratov in sester v Kristusu; individualistično razumevanje krščanskega življenja je Pavlu povsem tuje. Skupnost ne more živeti, kakor je poklicana, če v svoji sredi tolerira greh. Pavlov klic je glede pornografije jasen tudi Katoliški cerkvi danes: “Izločite hudobneža iz svoje srede!” (1 Kor 5,13). Živeti odrešeno, novo življenje je glavna skrb krščanske skupnosti, da bo lahko živila poslanstvo Kristusove neveste, ki jo je Kristus vzljubil “in dal zanjo sam sebe, da bi jo posvetil, ko jo je očistil s

kopeljo vode z besedo, tako da bi sam postavil predse veličastno Cerkev, brez madeža, gube ali česa podobnega, da bo sveta in brezmadežna.” (Ef 5,25-27)

Taka bo lahko tudi opravljala poslanstvo pričevanja in oznanjevanja v tem svetu. Oviro, ki jo pri tem predstavlja razširjena uporaba pornografije, je jasno povzel božji služabnik Fulton Sheen: “Prevečkrat domnevamo, da je razlog, zakaj se ljudje ne spreobračajo k Bogu, njihova nevednost; a v splošnem pogosteje velja, da se ljudje ne spreobrnejo zaradi svojega vedenja. Naš Gospod je rekel: »Sodba pa je v tem, da je prišla luč na svet in so ljudje bolj ljubili temo kakor luč, kajti njihova dela so bila hudobna. Kdor namreč dela húdo, sovraži luč in ne pride k luči, da se ne bi pokazala njegova dela.« (Jn 3,19-20). Ni vedno dvom, ki ga je potrebno premagati, temveč zle navade.” (Sheen 1996, 5)

Pavlovo spoznanje, da je v korintski skupnosti prisotna *porneia* natanko tam, kjer bi moral imeti prostor Sveti Duh, je zelo pomenljivo in z ozirom na današnje stanje pornografije med kristjani naravnost pretresljivo. Po eni strani nam apostol Pavel govori o tem, kako pomemben je pravi odnos do našega telesa in do skupnosti, saj prisotnost greha na področju spolnosti ne le otežuje našega odnosa z Bogom, temveč ga dobesedno zamenjuje in izpodriva. Po drugi strani pa nam govori tudi o tem, kakšno mesto želi imeti Bog v nas. Ni nam tuja izkušnja, kako nas poželenje lahko povsem prevzame in zajame vse naše notranje vzgibe, misli, občutja, hrepenenja in dejanja. In prav to mesto v naših življenjih želi imeti Bog – da bi bili od Njega povsem prevzeti, da bi bili k Njemu usmerjeni vsi naši notranji vzgibi, misli, občutja, hrepenenja in dejanja. Za razliko od *porneie* pa nas Gospod ne pusti praznih (prim. Jn 6,35). Pavlov klic Korinčanom je tako aktualen tudi danes. Ne zmanjšuje teže greha, ne skopari z ostrimi besedami, predvsem pa neutrudno kliče Korinčane, da bi postali to, kar so v Kristusu: “Kristus je bil žrtvovan, umiti, posvečeni in opravičeni ste bili – živite tako!” (prim. 1 Kor 5–6) (Keck 2015, 725–746).

Sklep

Ob podrobnemu analiziranju petega in šestega poglavja Prvega pisma Korinčanom smo videli, da so Pavlove besede zelo aktualne tudi danes. Odkriva nam, kaj za kristjana in krščansko skupnost pomeni, da živijo razločno od življenja sveta. Poleg tega pa nam skozi celo pismo odkriva pomen telesa v vseh pomenih besede: pomen fizičnega telesa, pomen celotnega človeka in pomen Cerkve, Kristusovega telesa. Kristus prinaša odrešenje v vse te dimenzije in nas kliče, da Boga povečujemo v konkretnem fizičnem telesu, v spolnosti, v celotnem bitju in v skupnosti. Prav tu najdemo odgovor na vprašanje, ki smo si ga zastavili na začetku: kje naj iščemo odgovore na izzive pornografije, s katerimi se kot posamezniki in kot Cerkev le s težavo kosamo?

Pavel nam pomaga razumeti, da težava s *porneio* ni najprej v dejanjih samih, temveč je problem globlji. Problem se kaže v tem, da človek ne razume odrešenja, ki ga je deležen, in s tem dostojanstva in življenja, h kateremu je poklican. Ne živi vredno svojega klica, kar pa za človeka pomeni vrnitev v staro življenje, kjer postane suženj greha. Globlje razumevanje te dinamike nam daje dobro podlago, da lahko bolje razumemo pomen današnjega stanja pornografije in njenega vpliva na človeka. Zasvojenost, težave v resničnih intimnih odnosih, težave s samopodobo, prevzemanje agresivnih vzorcev, toleriranje nasilja nad ženskami, osamljenost in depresija so le nekatere izmed negativnih posledic, na katere kažejo mnoge raziskave.

Razmišljanja svetega Janeza Pavla II., Viktorja Frankla, C. S. Lewisa in drugih so nam pomagala odpreti najglobljo raven problematike pornografije, ki se odvija v človekovi duhovni razsežnosti – pornografija človeka v temelju ponižuje. Gre za prostovoljno vdajo v prevaro o človekovem dostojanstvu in poslanstvu, ta pa človeka vodi v obup in globoko razočaranje. Človeka oropa pogleda na vrednost in smisel, da pred seboj ne vidi več odgovornosti in naloge, ki mu jo življenje zastavlja. V duhovnem smislu pornografija človeka prevzame, zasede prostor, kjer človek hrepeni po Bogu, ga napolnjuje s praznimi obljubami, na koncu pa človeka pusti v ruševinah. Odgovor krščanstva na izzive pornografije je tako v odkrivanju lastnega dostojanstva in novega življenja, za katerega nas je Kristus odrešil – odkrivati in živeti resničnost, pri čemer časa za tako prazno in osiromašeno fantaziranje, kot je gledanje pornografije, preprosto več ni. Ta pot pa poleg

prizadevanja na sistemski ravni zahteva odgovor vsakega posameznika, kar pred starše, duhovnike in druge vzgojitelje postavlja večni izziv – živeti vredno svojega klica in otroke dobro opremiti za njihovo pot.

Povzetek in ključne besede

Namen diplomskega dela je raziskati ozadje problematike, ki jo pornografija danes predstavlja na telesni, psihični in duhovni ravni človeka. Zaradi vse večje dostopnosti in razširjenosti je pornografija v zadnjih desetletjih iz problema posameznika vse bolj postaja tudi problem skupnosti, na poseben način tudi krščanske skupnosti – Cerkve. V prvem delu je opisano soočenje apostola Pavla s spolno nemoralnostjo v korintski skupnosti (1 Kor 5–6), ki odpira vprašanja, ki so aktualna še danes, hkrati pa osvetljuje globlje ozadje problematike *porneie*. V osrednjem delu je predstavljenih nekaj ključnih zaključkov znanstvenih raziskav na področju pornografije in njenega vpliva na posameznika in družbo. Opisani so vplivi na telesni, psihični in duhovni ravni. Zadnji del diplomske naloge pa preko misli apostola Pavla, Janeza Pavla II., Viktorja E. Frankla, C. S. Lewisa, Jordana B. Petersona, Fultona Sheena in Reinharda Hütterja odkriva globljo raven problematike pornografije, ki se ne kaže le v negativnih posledicah uporabe, temveč predvsem v intrinzični izkrivljenosti odnosa do človeka in njegovega dostojanstva. Iz tega pa izhaja tudi krščanski odgovor na problematiko pornografije, ki je v tem, da človeku odkriva njegovo dostojanstvo in poklicanost v novo življenje, ki ga je v Kristusu deležen. Na koncu pa je izpostavljenih še nekaj izmed mnogih izzivov, ki jih problematika pornografije danes postavlja pred starše in Cerkev.

Ključne besede: pornografija, porneia, spolnost, dostojanstvo, poslanstvo, apostol Pavel, Janez Pavel II., teologija telesa, Viktor E. Frankl

Abstract and keywords

The purpose of this thesis is to explore the background of the problems that pornography poses today on the physical, psychological and spiritual level. Due to the increasing accessibility and consumption of pornography in recent decades, pornography became a problem on the societal level. Besides being the problem in the secular communities, it is also a problem Christians are facing in the Church. The first part of the thesis describes apostle Paul's confrontation with sexual immorality in the Corinthian community (1 Cor. 5–6). It raises issues that are still relevant today, by shedding light on the deeper background of the problem of *porneia*. The central part describes some of the key findings of scientific research done on the area of pornography and its impact on the individual and society. The impact on the physical, psychological and spiritual level are described. The final part of the thesis brings together the profound insights on the issue of pornography by apostle Paul, John Paul II, Victor E. Frankl, CS Lewis, Jordan B. Peterson, Fulton Sheen, and Reinhard Hütter. They help us see the deeper level of the problem of pornography, which is manifested not only in the negative consequences of its use but in the intrinsic distortion of the human dignity. The Christian response to the problem of pornography is therefore in revealing man's dignity and vocation to the new life which he shares in Christ. At the very end, the challenges posed by pornography to parents and the Church are highlighted.

Key Words: pornography, porneia, sexuality, dignity, purpose, Apostle Paul, John Paul II., theology of the body, Victor E. Frankl.

Reference

- Allen, Mike, Dave Dalessio in Keri Brezgel. 1995. "A Meta-Analysis Summarizing the Effects of Pornography II Aggression After Exposure." *Human Communication Research* 22 (2): 258–283.
- Attwood, Feona. 2006. Sexed Up: Theorizing the Sexualization of Culture. *Sexualities* 9, no.1: 77–94.
- Benedikt XVI. 2005. Okrožnica Bog je ljubezen. CD 112. Ljubljana: Družina.
- Bernstein, Elizabeth. 2001. The meaning of the purchase: Desire, demand and the commerce of sex., *Ethnography*, št. 2 (3): 389–420.
- Bocher, M., R. Chisin, Y. Parag, N. Freedman, Y. Meir Weil, H. Lester, E. Mishani, and O. Bonne. 2001. "Cerebral Activation Associated With Sexual Arousal In Response To A Pornographic Clip: A 15O–H2O PET Study In Heterosexual Men." *Neuroimage* 14 (1): 105–117.
- Brennan, William J., Jr. in Vrhovno sodišče Združenih držav Amerike. U. S. Reports: *Jacobellis v. Ohio*, 378 U. S. 184. 1964. Periodical.
<https://www.loc.gov/item/usrep378184/> (pridobljeno 10. september 2019).
- Brock, Brian. 2015. *Captive to Christ, Open to the World: On Doing Christian Ethics in Public*. Cambridge: The Lutterworth Press.
- Brody, Stuart. "The Relative Health Benefits of Different Sexual Activities". *The Journal of Sexual Medicine* 7 (4–1): 1336–1361.
- Bullough, Vern L. 1998. "Alfred Kinsey and the Kinsey Report: Historical Overview and Lasting Contributions." *Journal of Sex Research* 35 (2): 127–31.

Dines, Gail, Bob Jensen in Ann Russo. 2013. *Pornography: The production and consumption of inequality*. Abingdon: Routledge.

Dines, Gail. 2012. *Pornland*. Boston, MA: Beacon Press.

Državna zakonodaja Velike Britanije. "Zakon o digitalni ekonomiji 2017." 27. aprila 2017. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/30/introduction> (pridobljeno 16. septembra 2019).

Državna zakonodaja Arizone. "Resolucija o pornografiji kot javnozdravstvenem problemu." 2016. 19. aprila 2016. <https://www.azleg.gov/legtext/54leg/1R/bills/HCR2009P.pdf> (pridobljeno 7. september 2019).

Enson, Stephanie. 2017. "Evaluating The Impact Of Pornography On The Lives Of Children And Young People". *British Journal Of School Nursing* 12 (7): 326–330.

Foubert, John D., Matthew W. Brosi in Ross Bannon. 2011. "Pornography viewing among fraternity men: Effects on bystander intervention, rape myth acceptance and behavioral intent to commit sexual assault." *Sexual Addiction & Compulsivity* 18(4): 212–231.

Fradd, Matt. 2017. *The Porn Myth*. San Francisco: Ignatius Press.

Frankl, Viktor E. 1993. *Ljubezen in spolnost*. V: Lukas Elisabeth. *Družina in smisel*. Celje: Mohorjeva družba.

Frankl, Viktor. 1992. *Man search for meaning*. Boston: Beacon Press.

Friedman, Alan. 2018. "Pornhub says it had more traffic from Android than iOS devices in 2018." 18. decembra 2018. https://www.phonearena.com/news/Pornhub-says-it-had-more-Android-than-iOS-visitors-this-year_id112077 (pridobljeno 18. september 2019).

Foubert, John D. in Bridges, Ana J. 2017. "Predicting Bystander Efficacy and Willingness to Intervene in College Men and Women: The Role of Exposure to Varying Levels of Violence in Pornography." *Violence Against Women* 23(6): 692–706.

Garlick, Steve. 2011. "A New Sexual Revolution? Critical Theory, Pornography, And The Internet". *Canadian Review Of Sociology/Revue Canadienne De Sociologie* 48 (3): 221–239.

Google Trends. 2019. Google Trends, Primerjava.
<https://trends.google.com/trends/explore?date=all&q=sexting,vr%20porn> (pridobljeno 10. september 2019).

Harper, Kyle. 2012. "Porneia: The Making Of A Christian Sexual Norm". *Journal Of Biblical Literature* 131 (2): 363–383.

Hubbard, Douglas W. 2014. *How to Measure Anything: Finding the Value of Intangibles in Business*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.

Hütter, Reinhard. 2012. "Pornography and Acedia." *Nova et Vetera* 11 (4): 901–907.

Hardy, Simon. 2008. "The Pornography of Reality." *Sexualities* 11 (1–2): 60–64.

Hawthorne, Gerald F, Ralph P Martin in Daniel G Reid. 1993. *Dictionary Of Paul And His Letters*. Leicester: IVP Academic.

Internet World Stats. 2019. Internet growth statistics. 23. avgusta 2019.
<https://www.internetworldstats.com/emarketing.htm#stats> (pridobljeno 10. september 2019).

Janez Pavel II. 2014. *Moža in ženo je ustvaril. Kateheze ob Prvi Mojzesovi knjigi*. Celje: Mohorjeva družba.

Janez Pavel II. 1995. *Okrožnica Evangelij življenja*. CD 60. Ljubljana: Družina.

- Johnson, Peter. 1996. "Pornography Drives Technology: Why Not to Censor the Internet." *Federal Communications Law Journal* 49 (1): 217–226,
- Keck, Leander E. 2015. *The New Interpreter's Bible Commentary*. Nashville: Abingdon Press.
- Kohut, Taylor, William A. Fisher in Lorne Campbell. 2016. "Perceived Effects of Pornography on the Couple Relationship: Initial Findings of Open-Ended, Participant-Informed, "Bottom-Up" Research." *Archives of Sexual Behavior* 46 (2): 585–602.
- Laird, R. D., M. D. Marrero, J. A. Melching in E. S. Kuhn. 2013. "Information Management Strategies in Early Adolescence: Developmental Change in Use and Transactional Associations with Psychological Adjustment." *Developmental Psychology* 49 (5): 928–937.
- Leitzmann, Michael F., Platz EA, Stampfer MJ, Willett WC, Giovannucci E. 2004. "Ejaculation Frequency and Subsequent Risk of Prostate Cancer." *JAMA* 291 (13): 1578–1586.
- Lewis, C. S. 2007. *The Collected Letters Of C.S. Lewis, Volume 3*. New York: Harper Collins.
- Lewis, C. S. 1960. *Four Loves*. New York: Harcourt.
- Mangum Jeff. 2015. "Fighting Pornography." Vimeo posnetek. 45:19. 8. februar 2015. <https://austinstone.org/resources/sermons/583--fighting-pornography> (pridobljeno 15. september 2019).
- Martin, Dale B. 2006. *Sex And The Single Savior*. Louisville, Ky.: Westminster John Knox Press.

Mattebo, Magdalena, Tanja Tyden, Elisabeth Häggström-Nordin, Kent W. Nilsson, Margareta Larsson. 2014. "Pornography and Sexual Experiences Among High School Students in Sweden." *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics* 35 (3): 179–188.

Matjaž, Maksimilijan. 2015. Klic v novo življenje: prevod in komentar Prvega pisma Korinčanom. Znanstvena knjižnica 45. Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani: Ljubljana.

McDowell, Josh. 2016. *The Porn Phenomenon*. California: Barna Group.

McNiar, Brian. 2013. *Porno? Chic!: how pornography changed the world and made it a better place*. Abigdon: Routledge.

Meves, Chrisa. 2008. *Zapeljani. Zlorabljeni. Izigrani: družba v pasti modernih zmot*. Celje: Mohorjeva družba.

Murphy-O'Connor, Jerome. 2002. *St. Paul's Corinth*. Collegeville, Minn.: Liturgical Press.

Neufeld, Gordon in Gabor Maté. 2006. *Hold On to Your Kids: Why Parents Need to Matter More Than Peers*. New York: Ballantine Books.

Oddone-Paolucci, Elizabeth, Mark Genuis in Claudio Violato. 2017. "A Meta-Analysis of the Published Research on the Effects of Pornography." *The Changing Family and Child Development*, 48–59.

Olsen, Clay. 2017. *Spremna beseda*. V: Matt Fradd. *The Porn Myth*. San Francisco: Ignatius Press.

Online Etymology Dictionary. 2019. "Pornography (n)." 1. maja 2019.
https://www.etymonline.com/word/pornography?ref=etymonline_crossreference
(pridobljeno 11. september 2019).

Peterson, Jordan B. in Ben Shapiro. 2019. "Religious Belief and the Enlightenment with Ben Shapiro." Youtube posnetek, 01:10:28. 9. septembra 2017.

<https://www.youtube.com/watch?v=6LIR2zQ-jvQ> (pridobljeno 7. september 2019).

Peterson, Jordan B. 2017. "Q & A 09 September." Youtube posnetek, 01:44:46. 9.

septembra 2017. <https://www.youtube.com/watch?v=sNaQUumEhv4> (pridobljeno 7. september 2019).

Plutarh. 1957. *Plutarch's moralia in fifteen volumes, II*. Prevedel Frank Cole Babbitt. London: Cambridge Harvard University Press.

Proven Men Ministries. 2014. Pornography Survey Statistic, survey conducted by Barna Group. 29. avgusta 2014. <https://www.provenmen.org/pornography-survey-statistics-2014/> (pridobljeno 6. september 2019).

Rider, Jennifer R., Kathryn M. Wilson, Jennifer A. Sinnott, Rachel S. Kelly, Lorelei A. Mucci in Edward L. Giovannucci. 2016. "Ejaculation Frequency And Risk Of Prostate Cancer: Updated Results With An Additional Decade Of Follow-Up". *European Urology* 70 (6): 974-982.

Redouté, Jérôme, Serge Stoleru, Marie-Claude Gregoire, Nicolas Costes, Luc Cinotti, Frank Lavenne, Didier Le Bars, Maguelone G. Forest, and Jean-F. Pujol. 2000. "Brain Processing Of Visual Sexual Stimuli In Human Males." *Human Brain Mapping* 11 (3): 162–177.

Sacra Pagina. 2011. A General Introduction to the Letters of Paul. 7. februar 2011.

<https://sacrapagina.com/intro-paul/> (pridobljeno 7. september 2019).

Sampley, Paul J. 2016. *Paul In The Greco-Roman World: a handbook*. London: Bloomsbury Publishing.

Sheen, Fulton J. 2016. *The Life Of Christ*. Mansfield Centre, CT: Martino Publishing.

Sheen, Fulton J. 2003. *Through the Year with Fulton Sheen*. San Francisco: Ignatius Press.

Sheen, Fulton J. 1996. *Three to Get Married*. Princeton, NJ: Scepter Publishers.

Sheridan, Greg. 2019. "Not Ashamed QLD Conference." Youtube posnetek, 36:15. 22. avgusta 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=GK5K4JIHCfE> (pridobljeno 11. september 2019).

Studen, Andrej. 1994. Ženska naj se drži kuhalnice. V: *Oto Luthar, Pot na grmado, historični seminar*, 149–164. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU.

Topić, Peter. 2015. *Zasvojenost s spolualnostjo v digitalni dobi*. Maribor: Založba Pivec.

Trstenjak, Anton. 1992. *Velikih pet*. Ljubljana: Slovenska matica.

Waqas, Syed. 2019. "Sacred Prostitution in the Ancient World." Mandi Bahauddin: Babul-Ilm Research Foundation.

Weeks, Jennifer. 2016. "2015 Porn Report: Who is Watching What Where". 14. januarja 2016. <https://drjensrecoveryreadings.com/2016/01/14/2015-porn-report-who-is-watching-what-where/> (pridobljeno 11. september 2019).

West, Christopher. 2017. "57: The problem with porn isn't sex. Or nudity. Or eros. With Christopher West." Youtube posnetek, 28:34. 20. avgusta. 2017. https://www.youtube.com/watch?v=xhT6J_Pjrjs (pridobljeno 12. september 2019).

West, Christopher. 2014. *Napolni srce: Bog, spolnost in iskanje uresničitve*. Ljubljana: Družina.

Wojtyła, Karol. 1981. *Love & Responsibility*. London: William Collins Sons & Co. Ltd.

Wolf, Naomi. 2003. "The Porn Myth". *New York Magazine*. http://nymag.com/nymetro/news/trends/n_9437/ (pridobljeno 12. september 2019).

Wright, Paul J., Robert S. Tokunaga in Ashley Kraus. 2015. "A Meta-Analysis of Pornography Consumption and Actual Acts of Sexual Aggression in General Population Studies." *Journal of Communication* 66 (1): 183–205.